

Střední škola prof. Zdeňka Matějčka
Ostrava-Poruba, příspěvková organizace
17. listopadu 1123/70, 708 00 Ostrava-Poruba

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ 2024/2025

Zpracovali:

Mgr. Linda Fromeliusová

Mgr. Mohamed Abdelhadi

Mgr. Lenka Chovancová

Mgr. Daniel Pšenica

Schválila:

Mgr. Ivana Jířů, ředitelka školy

V Ostravě dne

Obsah

1	ÚVOD.....	3
2	CÍL PROGRAMU.....	3
3	ŠIKANA	3
3.1	Charakteristika pojmu šikana	3
3.2	Varovné signály šikany	4
3.2.1	Přímé varovné signály šikany.....	4
3.2.2	Nepřímé varovné signály šikany	4
3.3	Fáze šikany.....	5
3.4	Vymezení pojmu kyberšikana	6
3.5	Prevence šikany	6
3.5.1	Primární prevence ve třídách	6
3.5.2	Primární prevence ve školních i mimoškolních programech	7
3.5.3	Spolupráce s rodiči	7
4	ODPOVĚDNOST ZA PLNĚNÍ PROGRAMU	8
5	MAPOVÁNÍ A AKTIVITY ŠKOLY PROTI ŠIKANĚ.....	11
6	KRIZOVÝ PLÁN PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY	11
6.1	Postup při řešení šikany nebo podezření na šikanu	11
6.2	Postup při vyšetřování šikany v počáteční fázi.....	12
6.3	Postup při vyšetřování šikany v pokročilé fázi.....	12
6.4	Postup při vyšetřování kyberšikany	13
6.5	Postup při vyšetřování šikany zaměřené na učitele	13
6.6	Nevhodné postupy při řešení šikany.....	13
6.7	Nápravná opatření	14
6.8	Opatření v mimořádných situacích	14
7	PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ŠKOLY	15
8	TRESTNĚ-PRÁVNÍ HLEDISKO ŠIKANY	16
9	EVALUACE	17
10	PŘÍLOHY	18

1 ÚVOD

Program proti šikanování slouží k vytvoření bezpečného prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy při jejím řešení. Je zpracován na základě následujících norem:

- Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (§ 31, § 22a, § 22b),
- Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. MSMT-21149/2016,
- Metodického doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 21291/2010-28,
- platného Školního řádu Střední školy prof. Zdeňka Matějčka v Ostravě – Porubě.

2 CÍL PROGRAMU

Cílem programu proti šikanování je vytvářet bezpečné a podporující prostředí, v němž bude šikanování zcela eliminováno či alespoň v co největší míře minimalizováno.

3 ŠIKANA

3.1 Charakteristika pojmu šikana

Šikana je cílené, opakované a záměrné ubližování nebo ponižování jedné osoby nebo skupiny lidí jinou osobou či skupinou. Může mít různé formy, a to nejen fyzické, ale i psychické nebo sociální. Důležité je, že šikana není jen jednorázový incident nebo neúmyslné chování, ale systematické a dlouhodobé týrání.

Šikana není např. jednorázový konflikt nebo spor, či nevědomé chování.

Základní formy šikany

- **Fyzická šikana:** Bití, kopání, strkání nebo jiná fyzická ubližování.
- **Verbální šikana:** Urážky, nadávky, zesměšňování, výhrůžky.
- **Psychická šikana:** Ignorování, vyloučení z kolektivu, rozšiřování pomluv.
- **Kyberšikana:** Šikana prostřednictvím internetu, sociálních sítí nebo SMS zpráv.

3.2 Varovné signály šikany

3.2.1 Přímé varovné signály šikany

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet,
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem,
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil,
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem,
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků,
- strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí,
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout,
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.,
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich.

3.2.2 Nepřímé varovné signály šikany

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády,
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními,

- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů,
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený,
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči,
- stává se uzavřeným,
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje,
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené,
- zašpiněný nebo poškozený oděv,
- stále postrádá nějaké své věci,
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy,
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy,
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole,
- má odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

3.3 Fáze šikany

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho důvodu, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí - „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

3.4 Vymezení pojmu kyberšikana

Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Jedná se o zneužití IT, zejména mobilů a internetu k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost.

3.5 Prevence šikany

Každý pedagog je odpovědný za vytvoření zdravého klimatu třídy.

3.5.1 Primární prevence ve třídách

Nezbytnou podmínkou prevence šikanování je systematická práce se třídou. V podstatě jde o práci třídních učitelů se skupinovou dynamikou třídy. Je nutné, aby třídní učitel podporoval růst pozitivních vztahů ve skupině. Součástí třídnických hodin bývá diskuse, hledání odpovědí na otázky, sebehodnocení. Třídnické hodiny by měly mít na naší střední škole především preventivní charakter.

3.5.2 Primární prevence ve školních i mimoškolních programech

Je samozřejmé, že speciální program se nemůže odehrávat pouze ve třídách, ale měl by se stát přirozenou součástí života dětí v celé škole a ve všech činnostech, které škola pořádá a zodpovídá za ně. Do školního života zahrnujeme dění, které přesahuje rámec oficiální činnosti třídy – jsou to například přestávky, výlety, exkurze atp.

3.5.3 Spolupráce s rodiči

Spolupráce s rodiči je stěžejní při řešení šikany. A to jak s rodiči agresora, tak s rodiči oběti. Informace rodičům poskytujeme formou třídních schůzek, pravidelného jednání s rodiči – osobní kontakt. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Žák se ve volném čase neschází se spolužáky, ani s jinými kamarády.
- Nechuť jít ráno do školy, nebo žák odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Žák ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně, ztrácí zájem i o jakékoliv volnočasové aktivity.
- Žák bývá doma smutný či apaticky nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě a odmítá svěřit se s tím, co ho trápí.
- Žák žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratil), případně doma krade peníze.
- Žák nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Žák je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo k vrstevníkům, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Žák si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Žák se vyhýbá docházce do školy.
- Žák se zdržuje doma víc, než měl ve zvyku.

4 ODPOVĚDNOST ZA PLNĚNÍ PROGRAMU

Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci, jeho koordinace je v kompetenci školního metodika prevence. Za realizaci a hodnocení programu odpovídá ředitel školy.

Ředitelka školy

- sleduje a vyhodnocuje problémy v rámci celé školy a přijímá personální a organizační opatření sledující zlepšení vzájemného soužití ve škole,
- zajišťuje vzdělávání pracovníků školy v akreditovaných kurzech k problematice šikanování,
- zajišťuje, aby byli žáci i pedagogičtí pracovníci seznámeni s negativními důsledky šikanování,
- oznamuje Policii ČR podezření na možné spáchání trestného činu,
- dbá na prokazatelné seznámení žáků a jejich zákonných zástupců s Preventivním programem školy a Krizovým plánem.

Zástupce ředitele školy

- spolupracuje s ředitelem školy, školním metodikem prevence (ŠMP), výchovným poradcem (VP) a třídním učitelem (TU) při řešení krizových situací.

Školní metodik prevence

- připravuje a koordinuje tvorbu plánu proti šikanování a následně s Programem proti šikanování seznamuje všechny pedagogické pracovníky,
- spolupracuje s okresním metodikem prevence, zdravotnickými zařízeními nebo psychology, Policií ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalšími specializovanými státními i nestátními institucemi,
- připravuje a podílí se na aktivitách v rámci prevence šikany,
- pomáhá při mapování sociálního klimatu třídy,

- poskytuje krizovou intervenci a pomoc při zvládání náročných životních situací,
- spolupracuje s třídními učiteli a vedením školy při řešení krizových situací,
- koordinuje práci se žáky v oblasti prevence rizikového chování,
- zajišťuje doplňování školní knihovny o literaturu a výukové filmy z oblasti problematiky agresivního chování a šikanování,
- vede individuální a skupinovou práci se žáky a studenty s obtížemi v adaptaci, se sociálně-vztahovými problémy, s rizikovým chováním a problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání.

Výchovný poradce

- spolupracuje se školním metodikem prevence,
- v součinnosti se školním metodikem prevence spolupracuje s třídními učiteli a vedením školy, s Policií ČR, OSPOD a rodiči žáků,
- vede výchovné komise,
- dodržuje výchovná opatření uvedená ve Školním řádu, při potrestání agresorů, pachatelů šikany.

Školní psycholog

- spolupracuje na prevenci šikany se školním metodikem prevence, spolupracuje s třídními učiteli a vedením školy, s Policií ČR, OSPOD a rodiči žáků,
- pomáhá při mapování sociálního klimatu třídy,
- spolupracuje na prevenci šikany,
- podílí se na vytváření anket a dotazníků zaměřených na prevenci,
- provádí krizovou intervenci a zpracování krize pro žáky, jejich zákonné zástupce a pedagogické pracovníky,
- provádí podporu třídy a třídního učitele,
- provádí individuální případovou práci s agresorem nebo obětí šikany,
- pomáhá při řešení multikulturní problematiky ve školním prostředí.

Třídní učitel

- prokazatelně seznámí žáky a jejich rodiče s Programem proti šikanování,
- informuje žáky a jejich zákonné zástupce, na koho se obrátit při problémech ve škole,
- vytváří se třídou Pravidla třídy, průběžně je vyhodnocuje a upravuje v průběhu školního roku,
- řeší okamžité projevy rizikového chování ve spolupráci s ŠMP a VP,
- vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy,
- dodržuje výchovná opatření uvedená ve Školním řádu v případě potrestání agresorů.

Ostatní pedagogičtí pracovníci

- rozvíjejí pozitivní mezilidské vztahy
- nejsou lhostejní k projevům agresivity mezi žáky a mezi žáky a zaměstnanci školy,
- neprodleně řeší případné projevy rizikového chování ve spolupráci s TU, VP, ŠMP,
- posilují chování a jednání v souladu s právními normami, s důrazem na právní odpovědnost jedince,
- Vzdělávají se v dané oblasti, věnují pozornost informacím, které jim škola k dané problematice poskytuje,
- spolupracují s PPP či jinými odbornými pracovišti v případě problémů.

Zákonní zástupci žáků

- při podezření na šikanu týkajících se nejen jejich dítěte, ale i ostatních žáků, informují TU nebo jiného pedagoga, ŠMP, VP, školního psychologa nebo přímo vedení školy,
- spolupracují se školou při řešení problému,
- je jim nabízena možnost vzdělávat se v dané oblasti.

5 MAPOVÁNÍ A AKTIVITY ŠKOLY PROTI ŠIKANĚ

- seznamovací a adaptační kurzy pro žáky 1. ročníků,
- prožitkové programy zaměřené na vztahy ve třídě,
- práce učitelů, ŠMP nebo CP s třídním kolektivem,
- informační leták, doporučená literatura a kontaktní adresy na webových stránkách školy, na nástěnkách ŠMP a VP,
- poradenské služby ŠMP, VP, školní psycholog, pravidla chování ve Školním řádu,
- dotazníkové šetření,
- vedení schránky důvěry,
- spolupráce se školní psycholožkou – diagnostikování sociálního klimatu třídy,
- tvorba a evaluace pravidel třídy, na kterých se podílí třídní učitel i žáci,
- SWOT analýza rizikového chování žáků,
- opatření k předčasným odchodům žáků ze školy,
- prožitkové programy pro 1.-3. ročníky všech oborů.

6 KRIZOVÝ PLÁN PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY

6.1 Postup při řešení šikany nebo podezření na šikanu

- informovat TU, také ŠMP a vedení školy, dohodnout další postup, je třeba postupovat velmi uvážlivě a citlivě, každý případ je jiný, dodržovat diskrétnost a důvěrnost informací, neřešit před celou třídou,
- zorientovat se v situaci, provést orientační šetření (ŠMP ve spolupráci s TU),
- zvážit, zda požádat o spolupráci okresního metodika prevence, zda provést, sociometrické testy, zda přivolat Policii ČR apod.,
- postupovat v souladu s Metodickým pokynem MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 24246/2008-6.

6.2 Postup při vyšetřování šikany v počáteční fázi

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi - v soukromí, upozornit, že případ nebude řešen před celou třídou (TU, ŠMP).
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky, nikoli však konfrontace obětí a agresorů. Zaměřit se na otázky kdo je oběť a kdo agresorem, kolik jich je, kdo je iniciátorem, kdo je aktivním účastníkem, co, kdy a kde dělali agresori obětem, jak dlouho to trvá, (TU, ŠMP).
4. Zajistit ochranu obětem, znovu s nimi hovořit (velmi citlivě), pokud se lišila jejich výpověď od výpovědi svědků. Případně se spojit s rodiči oběti a požádat o pomoc a spolupráci (TU, ŠMP).
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi - snažit se najít nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování (TU, ŠMP, minimálně dva).
6. Svolat schůzku za účasti vedení školy, ŠMP, TU. Projednat, zda se jedná o šikanu a v jaké závažnosti, jaká opatření učinit vzhledem k oběti a agresorovi i třídě jako celku, rozhodnout, kdo bude jednat s rodiči obětí a agresorů.
7. Pozvat do školy rodiče agresorů (jsou-li nezletilí), seznámit je s navrženými opatřeními, požádat je o spolupráci, provést zápis. Je-li agresor zletilý, jednat přímo s ním.
8. Pozvat do školy rodiče oběti (nezletilé), ne však zároveň s rodiči agresora. Dohodnout další opatření a postup k nápravě situace. Provést zápis. TU oznámí případné potrestání viníků ve třídě a dá najevo, že škola nebude shovívavá k podobným projevům chování a že bude vyžadovat plnění Školního řádu. Třídu nadále sleduje a konzultuje postup s ŠMP.

6.3 Postup při vyšetřování šikany v pokročilé fázi

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

6.4 Postup při vyšetřování kyberšikany

1. Zajistit dostupné důkazy s podporou IT specialisty.
2. Důkladně vyšetřit všechny souvislosti.
3. Zvolit takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti útoku a důsledkům, které agresor způsobil (spolupráce s OSPOD a Policií ČR).
4. Informovat zákonné zástupce oběti, ale i agresora, nabídnout jim, kam se mají obrátit, pokud budou potřebovat pomoc při vyhledání řešení.
5. Požadovat od všech zainteresovaných konečné řešení.

6.5 Postup při vyšetřování šikany zaměřené na učitele

1. Rozhovor s obětí v soukromí.
2. Nalezení svědků – kdo na šikanu upozornil.
3. Rozhovor s agresorem – rozhovoru se účastní ŠMP, VP.
4. Schůzka vedení školy, ŠMP, VP, TU – učinit rozhodnutí o opatřeních (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě).
5. Informovat pedagogický sbor na mimořádné schůzce.
6. Schůzka s rodiči agresorů – seznámit je s navrženými opatřeními, požádat o spolupráci – o průběhu sepsat zápis.
7. TU ve spolupráci s VP, ŠMP, vedením školy vše projedná s třídou, proběhne nastavení jasných pravidel v rámci rolí žák – učitel.
8. Oběť v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc.
9. Pokud je situace opravdu závažná, může dojít k výměně vyučujících (zamezení přímého kontaktu obětí s agresory).
10. Ve třídě, kde k popsané situaci došlo, proběhne speciální intervenční program pro žáky.
11. Třída jako celek je pod neustálým dohledem – situace zde a další vývoj je sledován.

6.6 Nevhodné postupy při řešení šikany

- přehlížení, bagatelizace agresivního nebo násilného chování,
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali,
- emotivní řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně),

- agresivní řešení problému (např. násilím),
- příliš autoritativní řešení (např. zastrašování nebo vyhrožování), což může vést spíše ke zhoršení situace,
- automatické obviňování oběti (sekundární viktimizace),
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany,
- odkazování na to, aby si „svůj problém“ vyřešila oběť sama,
- konfrontace oběti a agresora,
- nedostatečné vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu.

6.7 Nápravná opatření

Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů tato nápravná opatření:

- napomenutí a důtka TU, důtka ředitelky školy,
- snížení známky z chování,
- podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia,
- převedení do jiné třídy.

6.8 Opatření v mimořádných situacích

- ředitelka školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu,
- ředitelka školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

7 PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ŠKOLY

V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

1) Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona).

2) Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte (viz § 6, § 7 a § 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). V případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.

3) OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce.

4) Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také

na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení o učiněných opatřeních. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

8 TRESTNĚ-PRÁVNÍ HLEDISKO ŠIKANY

V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ani v jiném zákoně není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů. Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek dle zákona číslo 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití uvedené v § 7 citovaného zákona (například ublížení na zdraví, vyhrožování újmou na zdraví, ublížení na cti, schválnost a další). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let. Závažnější forma šikany může již vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 trestního zákoníku (Těžké ublížení na zdraví), § 146 trestního zákoníku (Ublížení na zdraví); proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 trestního zákoníku (Omezování osobní svobody), § 173 trestního zákoníku (Loupež), § 175 trestního zákoníku (Vydírání), § 177 trestního zákoníku (Útisk); dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 trestního zákoníku (Znásilnění), § 186 trestního zákoníku (Sexuální nátlak), § 187 trestního zákoníku (Pohlavní zneužití), § 191 trestního zákoníku (Šíření pornografie), § 192 trestního zákoníku (Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií); trestných činů proti majetku: § 205 trestního zákoníku (Krádež), § 228 trestního zákoníku (Poškození cizí věci); konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 trestního zákoníku (Nebezpečné vyhrožování), § 354 trestního zákoníku (Nebezpečné pronásledování).

Kyberšikana, obdobně jako školní šikana, sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou rovněž naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např.

dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) či porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku) - např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting). Trestní odpovědnost ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě.

9 EVALUACE

Vyhodnocení je realizováno především diskuzí, sdílením mezi pedagogy, komunikací a zpětnou vazbou od žáků. Na zpětné vazbě se podílí nejen třídní učitelé, ale všichni pedagogové, kteří v konkrétní třídě vyučují. Evaluace se vztahuje na celý Preventivní program školy a písemná forma vyhodnocení je součástí Výroční zprávy o činnosti školy za daný školní rok.

10 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Realizační tým

Školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, speciální pedagog, třídní učitel a vedení školy:

Mgr. Ivana Jírů - ředitelka školy,

Mgr. Stanislav Peš – zástupce ředitele pro teoretické vyučování,,

Ing. Andrea Nytrová - zástupce ředitele pro teoretické vyučování

PhDr. Jan Vomlela, Ph.D. - zástupce ředitele pro teoretické vyučování,

Mgr. Richard Mráček - zástupce ředitele pro praktické vyučování,

Richard Chlebek – vedoucí správy majetku,

Bc. Ivo Petrovský - vedoucí vychovatel,

Mgr. Linda Fromeliusová – vedoucí metodik prevence, výchovný poradce,

Mgr. Mohamed Abdelhadi - metodik prevence pro kybernetickou bezpečnost,

Mgr. Lenka Chovancová – metodik prevence rizikového chování,

Mgr. Daniel Pšenica- metodik prevence rizikového chování,

Ing. Karla Puffová - výchovný poradce,

Mgr. Kateřina Teuerová - výchovný poradce, speciální pedagog,

Mgr. Martina Pravdová – speciální pedagog

Mgr. Jana Matochová, Ph.D – školní psycholog.

Příloha č. 2: Informace pro zákonné zástupce a žáky

Informace pro rodiče o školním programu proti šikanování

Vážení rodiče,

Žádná škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové bezpráví zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili program proti šikanování. **Jeho důležitou součástí je spolupráce nás pedagogů s Vámi rodiči. Prosíme Vás proto o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se na nás obraťte (na třídního učitele, školního metodika prevence či ředitele školy).** Využít lze také naši e-schránku důvěry, která je k dispozici na webových stránkách školy. **Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.**

Děkujeme za Vaši podporu.

První pomoc zákonným zástupcům:

Šikanované děti se nacházejí v krajní nouzi. Zoufale potřebují pomoc svých rodičů. Problémem však je, že si velmi často samy o ni nedokážou říct. Je důležité, aby rodiče podezřelé projevy nepřehlédli.

Alternativní postup rodičů:

- poskytněte dítěti maximální oporu,
- oba rodiče ať navštíví ředitele školy a třídního učitele,
- podle situace ve škole, ale i dalších okolností, můžete uvažovat o dalších opatřeních (navázat kontakt s odborníkem, využít linky důvěry, oznámit situaci na policii, kontaktovat se s orgány školy – Školskou radou).

Možné příznaky šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo).
- Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“.
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči zákonným zástupcům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

První pomoc žákům:

- Nikdo nemá právo druhému ubližovat!
- Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.
- Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, ŠKOLNÍM PSYCHOLOGEM, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 3: Důležité kontakty

Záchranná služba – tel. 155

Policie ČR – tel. 158 (popř. Obvodní oddělení PČR Poruba 2, tel. 974 727 601)

Městská policie Ostrava – tel. 156

Hasiči – tel. 150

OSPOD Ostrava Mgr. Š. Chytilová
(odbor sociálně - právní ochrany dětí)
e-mail: schytilova@ostrava.cz

PPP Poruba

mail: posta-poruba@ppp-ostrava.cz

SVP

Linka bezpečí

Diagnostický ústav pro mládež
e-mail: sekretariat@dum-ostrava.cz

Fond ohrožených dětí
e-mail: fod.ostrava@fod.cz

Krizové centrum Ostrava, o. s.

Centrum sociálních služeb Ostrava, o.p.s.
NON-STOP Linka důvěry DKC

Dětské krizové centrum

Kde hledat pomoc při kybešikaně:

Pomoc ONLINE (Internet Helpline),

E-bezpečí,,

Národní centrum bezpečnějšího internetu (Safer Internet)

Poradenská linka pro pedagogy,

Úřad na ochranu osobních údajů,

Policie ČR,

Informační zdroje

www.msmt.cz Metodické pokyny, metodická doporučení,

www.prevence-info.cz Informace o sociálně nežádoucím a rizikovém chování,
o prevenci, o možnostech řešení apod.,

www.saferinternet.cz Informace na téma kyberšikana, ochrana osobních údajů aj.

V sekci „Ke stažení“ jsou k nalezení výsledky výzkumu chování dětí na internetu,

www.bezpecne-online.cz Stránky pro „náctileté“, rodiče a pedagogy s informacemi
o bezpečném používání internetu, prevenci a řešení kyberšikany, výukové materiály,

www.protisikane.cz Informace o šikaně a kyberšikaně, jejich projevech, tipy pro
rodiče,

www.minimalizacesikany.cz Praktické rady pro rodiče, pedagogy a děti – jak řešit
šikanu a jak jí předcházet. V sekci „Pro média“ k nalezení tisková zpráva s výsledky
šetření o kyberšikaně na školách,

<http://prvok.upol.cz> Centrum prevence rizikové virtuální komunikace UPOL, v sekce
„Výzkum“ k nalezení výsledky výzkumného šetření Kyberšikana u českých dětí,

www.sikana.org Stránky občanského sdružení Společenství proti šikaně – aktuality
z oblasti, související odkazy aj.,

www.e-nebezpeci.cz Informace pro pedagogy,

www.e-bezpeci.cz Prevence rizikového chování na internetu.

Příloha č. 4 Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

FONTANA, DAVID, BALCAR KAREL: PSYCHOLOGIE VE ŠKOLNÍ PRAXI. Praha: Portál 1997, ISBN 8073677253,

KOLÁŘ, MICHAL: BOLEST ŠIKANOVÁNÍ. CESTA K ZASTAVENÍ EPIDEMIE ŠIKANOVÁNÍ VE ŠKOLÁCH, Praha: Portál 2001, ISBN 8073670143,

KOLÁŘ, Michal: SKRYTÝ SVĚT ŠIKANOVÁNÍ VE ŠKOLÁCH. Praha: Portál 2000, ISBN 8071784095,

PERRY, JEAN, CARINGTON, GILLIAN: ČELÍME ŠIKANOVÁNÍ - SBORNÍK METOD. Metodický materiál IPPP, Praha 1995, ISBN 8086856240,

ŘÍČAN, PAVEL: AGRESIVITA A ŠIKANA MEZI DĚTMI. Praha: Portál 1995, ISBN 8071780499.

Časopisy:

FOJTÍKOVÁ, ZUZANA: CESTA K NÁPRAVĚ. Rodina a škola č. 6 - 7/2000,

FOJTÍKOVÁ, ZUZANA: NEBEZPEČNÁ EPIDEMIE. Cyklus o šikaně s dr. Kolářem. Rodina A škola č. 3 - 12/2000,

KOLÁŘ, MICHAL: OMYLY KOLEM ŠIKANOVÁNÍ. Moderní vyučování, č. 9/1997.

Užitečné internetové adresy po prevenci rizikového chování:

<http://crdm.adam.cz/> - stránky České rady dětí a mládeže,

<http://sweb.cz/sikana.os/> - Občanské sdružení proti šikanování,

<http://www.extc.cz/> - on-line poradna zaměřená na českou taneční scénu a problematiku psychotropních látek,

<http://www.drogovaporadna.cz/> - on-line poradna zaměřená na drogovou problematiku obecně,

<http://www.drogy-info.cz/> - Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti,
<http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/>,

<http://www.sikana.org/>.